TA'LIM JARAYONIDA KO'P QIRRALI TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING MULTIDISIPLINAR YONDASHUV ASOSIDAGI PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Abdusharipova Gulyormon
Osiyo xalqaro universiteti Xorazm filiali magistranti
Ilmiy rahbar: Olimov Temir Xasanovich
https://doi.org/10.5281/zenodo.24133080

Annotatsiya. Mazkur tezisda ta'lim jarayonida ko'p qirrali tafakkurni rivojlantirishda multidisiplinar yondashuvning pedagogik ahamiyati, nazariy asoslari va amaliy imkoniyatlari yoritilgan. Fanlararo integratsiya orqali ta'lim oluvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish, ijodiy yondashish va muammolarga kompleks yechim topish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, multidisiplinar metodlardan foydalanishning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni asoslangan.

Kalit so'zlar: multidisiplinar yondashuv, ko'p qirrali tafakkur, fanlararo integratsiya, innovatsion ta'lim, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, pedagogik texnologiya, kompetensiya.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsning intellektual salohiyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish hamda turli bilim sohalarini o'zaro uyg'unlashtira olish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Bugungi axborotlashgan jamiyatda faqat muayyan fan doirasidagi bilimlarni egallash yetarli bo'lmay, olingan bilimlarni turli hayotiy vaziyatlarda qo'llash, muammolarni har tomonlama tahlil qilish va samarali qarorlar qabul qilish zarurati ortib bormoqda. Shu jihatdan, ta'lim jarayonida multidisiplinar yondashuvni qo'llash alohida ahamiyat kasb etadi.

Multidisiplinar yondashuv turli fanlarga oid bilim, tushuncha va metodlarni muayyan mavzu yoki muammoni o'rganish jarayonida birlashtirishga asoslanadi. Bunday yondashuv ta'lim oluvchilarda hodisa va jarayonlarni bir tomonlama emas, balki turli nuqtayi nazardan anglash imkoniyatini yaratadi. Natijada bilimlar o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlik shakllanib, o'quvchilarning dunyoqarashi va tafakkur doirasi kengayadi.

ASOSIY QISM

Ko'p qirrali tafakkur insonning muayyan muammo yoki hodisani turli jihatlardan tahlil qilishi, mavjud bilimlarni o'zaro bog'lashi, mustaqil xulosa chiqarishi va yangi g'oyalarni ilgari surish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Ushbu tafakkur turini rivojlantirishda fanlararo integratsiya, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, tadqiqot faoliyati va interfaol metodlar muhim o'rin tutadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan multidisiplinar yondashuv ta'lim mazmunini boyitish bilan birga, o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi. Masalan, "Ekologik muammolar" mavzusini biologiya, geografiya, kimyo, informatika va iqtisodiyot fanlari bilan bog'liq holda o'rganish orqali ta'lim oluvchilar ekologik jarayonlarning tabiiy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarini yaxlit tushunish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunda ular ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish, taqqoslash va amaliy yechimlar ishlab chiqish faoliyatini amalga oshiradilar.

Multidisiplinar yondashuvning yana bir muhim jihati shundaki, u nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lashga xizmat qiladi. Loyiha asosida o'qitish jarayonida o'quvchilar muayyan muammoni

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

aniqlaydilar, uning sabablarini o'rganadilar, turli fanlarga oid bilimlardan foydalanib, yechim ishlab chiqadilar. Masalan, "Aqlli shahar" loyihasida informatika, matematika, fizika, ekologiya va iqtisodiyot fanlari integratsiyasi orqali zamonaviy shahar infratuzilmasini takomillashtirishga qaratilgan g'oyalar ishlab chiqilishi mumkin.

Shuningdek, muammoli ta'lim usuli ko'p qirrali tafakkurni rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir. Bunda ta'lim oluvchilarga tayyor ma'lumotlarni taqdim etish bilan cheklanilmaydi, balki ularni mustaqil izlanishga, savollar qo'yishga, turli fikrlarni solishtirishga va asoslangan xulosalar chiqarishga yo'naltiriladi. Bu esa tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarining shakllanishiga yordam beradi.

Multidisiplinar ta'limni samarali tashkil etish uchun o'qituvchi fanlar o'rtasidagi mazmuniy bog'liqlikni aniqlashi, umumiy ta'limiy maqsadni belgilashi va o'quvchilarning yosh hamda individual xususiyatlarini hisobga olishi lozim. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar, virtual laboratoriyalar, elektron ta'lim platformalari va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish fanlararo bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, multidisiplinar yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida o'quvchilar bilimlarni alohida faktlar sifatida emas, balki o'zaro bog'langan yaxlit tizim sifatida anglashga yo'naltiriladi. Bu esa ularda mustaqil izlanish, jamoada ishlash, muloqot qilish, muammolarni hal etish va innovatsion fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish uchun pedagogik sharoit yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonida ko'p qirrali tafakkurni rivojlantirishda multidisiplinar yondashuv muhim metodologik va pedagogik ahamiyatga ega. Mazkur yondashuv fanlararo integratsiyani ta'minlash, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lash va ta'lim oluvchilarning intellektual imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu sababli ta'lim muassasalarida fanlararo loyihalar, muammoli topshiriqlar, tadqiqot faoliyati va raqamli ta'lim texnologiyalaridan tizimli foydalanish maqsadga muvofiqdir. Natijada mustaqil fikrlaydigan, keng dunyoqarashga ega, ijodiy yondashadigan va zamonaviy muammolarga kompleks yechim topa oladigan shaxsni shakllantirish imkoniyatlari kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dewey J. Experience and Education. – New York: Macmillan, 1938.
2. Bruner J. S. The Process of Education. – Cambridge: Harvard University Press, 1960.
3. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 1983.
4. Jacobs H. H. Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation. – Alexandria: ASCD, 1989.
5. Beane J. A. Curriculum Integration: Designing the Core of Democratic Education. – New York: Teachers College Press, 1997.
6. Repko A. F., Szostak R. Interdisciplinary Research: Process and Theory. – 3rd ed. – Los Angeles: SAGE Publications, 2020.
7. OECD. The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. – Paris: OECD, 2019.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.